

Ekonominin ve Emeğin Nabzı

bir yanda dolar milyarderleri
diğer yanda onmilyonlarca yoksul!

Temmuz 2024
Sayı: 1

1	TÜRKİYE EKONOMİSİNDE DURGUNLUK RİSKİ!
2	EKONOMİK VE FİNANSAL KIRILGANLIK SÜRÜYOR!
3	KUR VE KÂR SÜRÜMLÜ ENFLASYON!
4	İKTİDAR VERGİLERE YÜKLENİYOR!
5	ASGARİ ÜCRET ERİMEYE, İŞSİZLİK ARTMAYA DEVAM EDİYOR!
6	GELİR VE SERVET DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ ARTTI, YOKSULLUK DERİNLEŞTİ!
7	BİR YANDA DOLAR MİLYARDERLERİ DİĞER YANDA ONMİLYONLARCA YOKSUL!
8	YOKSULLUK YARDIMLARI VE BORÇLANDIRMA ARTMAYA DEVAM EDİYOR!
9	ULUSLARARASI ENDEKSLERDE TÜRKİYE'NİN DURUMU

TEZ-KOOP-İŞ SENDİKASI
TÜRKİYE TİCARET, KOOPERATİF, EĞİTİM, BÜRO ve GÜZEL SANATLAR İŞÇİLERİ SENDİKASI

Sevgili Üyelerimiz, Değerli Arkadaşlarım,

Ekonominin ve Emeğin Nabzı adlı ekonomik ve sosyal bültenimizin ilk sayısını sizlerle buluşturmaktan mutluluk duyuyorum.

Dünyamız çoklu krizler altında çok zor bir dönemden geçiyor. Bir yandan küresel ısınmaya bağlı aşırı iklim değişiklikleri ve bunun ekonomi, tarım, gıda temini, göçler üzerindeki etkisi diğer yandan demokrasideki küresel çaptaki gerileme ve otoriterleşme gündelik hayatlarımızı zorlaştırdığı gibi, geleceğe ilişkin beklentilerimizi de olumsuz etkiliyor.

Türkiye ekonomisi son kırk yılın belki de en derin krizini yaşıyor. Bu kriz sadece döviz krizi ya da borç krizi biçiminde değil aynı zamanda çok yüksek enflasyon, bunun karşısında hızla eriyen emekçi ücretleri, yaygın bir işsizlik ve derin bir yoksullukla kendisini gösteriyor.

Her ne kadar bu yılın ilk üç ayında ortaya çıkan ekonomik büyüme yüksek gibi görünse de bu bizleri yanıltmamalıdır. Çünkü bu büyüme asıl olarak borca dayalı özel tüketim harcamalarındaki artışla gerçekleşmiş olan, bu yüzden de sürdürülmesi mümkün olmayan ve sürdürülmemesi gereken bir büyüme tarzıdır.

Öyle ki ekonomi büyümesine rağmen işsizlik gerçekte azalmıyor, nitelikli, iyi ücretli, güvenceli ve tam zamanlı yeni istihdam yaratılmıyor, üstelik gelir dağılımı giderek daha da bozuluyor ve doğa

daha fazla tahrip ediliyor. Kadınlar artan biçimde istihdamdan dışlanırken çocuk işçiliği ve mülteci emeği yaygınlaştırılıyor.

İktidar Bloku mevcut ekonomik krizin bedelini kemer sıkma politikaları ile özellikle de yeni vergiler ve petrol gibi zorunlu ürünlere yapılan yeni zamlarla emekçilere ödettirmek istiyor. Oysa ki emekçiler ne yüksek enflasyonun ne gelir adaletsizliğinin ne de dağ gibi birikmiş olan iç ve dış borçların sorumlusudur. Bunların asıl sorumlusu içinde yaşadığımız kapitalist sistemin işleyiş biçimi ve 22 yıldır iktidarda olup bu ülkeyi yönetenlerdir.

Bu ilk sayımızla birlikte Tez-Koop-İş Sendikası olarak ekonominin ve emeğin nabzını tutmaya çalışacağız. Neler olup bittiğini, nelerin yanlış gittiğini bilimsel biçimde analiz edip teşhir edeceğiz ve bu sorunlarla örgütlü biçimde mücadele edeceğiz. Sadece teşhirle kalmayıp demokratik bir ülke ve demokratik bir ekonominin nasıl inşa edilmesi gerektiğini de tartışacağız.

Bültenimizin hazırlanmasında emeği geçen Eğitim-Araştırma-Yayın birimimizdeki çalışma arkadaşlarıma bu vesileyle teşekkür ederim.

Ekonomik ve sosyal bültenimizin sınıf bilincimizi yükseltmeye ve örgütlü mücadelemizi büyütmeye katkı vermesi dileklerle sizleri saygı ve sevgi ile selamlıyorum.

Haydar Özdemiroğlu
Genel Başkan

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE DURGUNLUK RİSKİ!

Türkiye ekonomisi bu yılın Ocak-Mart döneminde % 5,7 büyüdü. Sektörel olarak büyüme inşaatta % 11,1; sanayide % 4,9 ve tarımda % 4,6 oldu. Harcamalar yönünden; özel tüketim harcamaları % 7,3; gayrisafi sabit sermaye oluşumu % 10,3 ve kamu tüketim harcamaları % 3,9 arttı. Büyümeye en büyük katkının (dörtte üç oranında) özel tüketimden gelmesi, iktidarın tüketime dayalı büyümeyi bu çeyrekte de sürdürdüğünü gösteriyor.

İktisatta ekonomik büyüme, kişi başı GSYH artışı ile, bu da toplumsal refah artışı ile ilişkilendirilir. Ancak bu yaklaşım bir ekonominin tek başına iyi olma halini göstermeye yeterli değildir. Öyle ki ekonomi büyürken kârlar, rantlar, servetler artar, buna karşılık işçi ücretlerinin milli gelirdeki payı azalır, gelir bölüşümü eşitsizliği ve yoksullaşma artar. Kısaca, kapitalist büyüme daha fazla emek ve doğa sömürsü demektir. Böyle bir büyüme yeterince ve nitelikli, iyi ücretli ve güvenceli, tam zamanlı istihdam

yerine yoksullaştırılmış bir işçi sınıfı yaratır. Ekonomik büyüme (tek başına), sanayileşme ya da kalkınma anlamına da gelmez. Türkiye ekonomisi büyümekte ama kalkınmamaktadır. Tarım ve sanayinin payı giderek azalmakta ve ülke ekonomisi ucuz ve güvencesiz emeğe dayalı hizmetler sektörü tarafından büyütülmektedir.

Bu yılın ikinci yarısından itibaren, parasal sıkılaştırma tedbirleri sürdürüleceğinden ve vergi artışları söz konusu olacağından, özellikle özel

tüketim harcamaları ve yatırım harcamaları kısılacak, TL değerlenecektir. Bu da hem harcamaların hem de net dış ticaret etkisinin zayıflamasıyla ekonomik büyümeyi yavaşlatacaktır. Nitekim OECD bu yılın bütününde büyümenin % 3,4 ve IMF % 3,0 olacağını öngörmektedir. Özetle, emekçileri, enflasyon, işsizlik, iflaslar, artan borçlar ve yoksulluk anlamında yılın ikinci yarısından itibaren çok zor bir dönem beklemektedir.

EKONOMİK VE FİNANSAL KIRILGANLIK SÜRÜYOR!

ISO Satınalma Yöneticileri Endeksleri (PMI), Nisan ayındaki 49,3 düzeyinden 0,9 puan düşüşle, Mayıs'ta 48,4'e geriledi ve iki ay üst üste eşik değer olan 50'nin altında kaldı.

Sanayi Üretimi Endeksi Nisan'da ortalama % 4,9 ve İmalat Sanayi Endeksi % 5,3 azaldı. Ekonomik Güven Endeksi (Reel kesim, Hizmetler, Perakende ticaret ve İnşaat güven endeksleri) Mayıs'ta ortalama % 0,8 azalarak 98,2'ye geriledi. Haziran'da Tüketici Güven Endeksi 78,3'e düştü.

Merkez Bankası net rezervleri (swaplar hariç) Mart 2020'den bu yana ilk kez Mayıs sonunda pozitifte döndü ve 1,5 milyar dolar oldu.

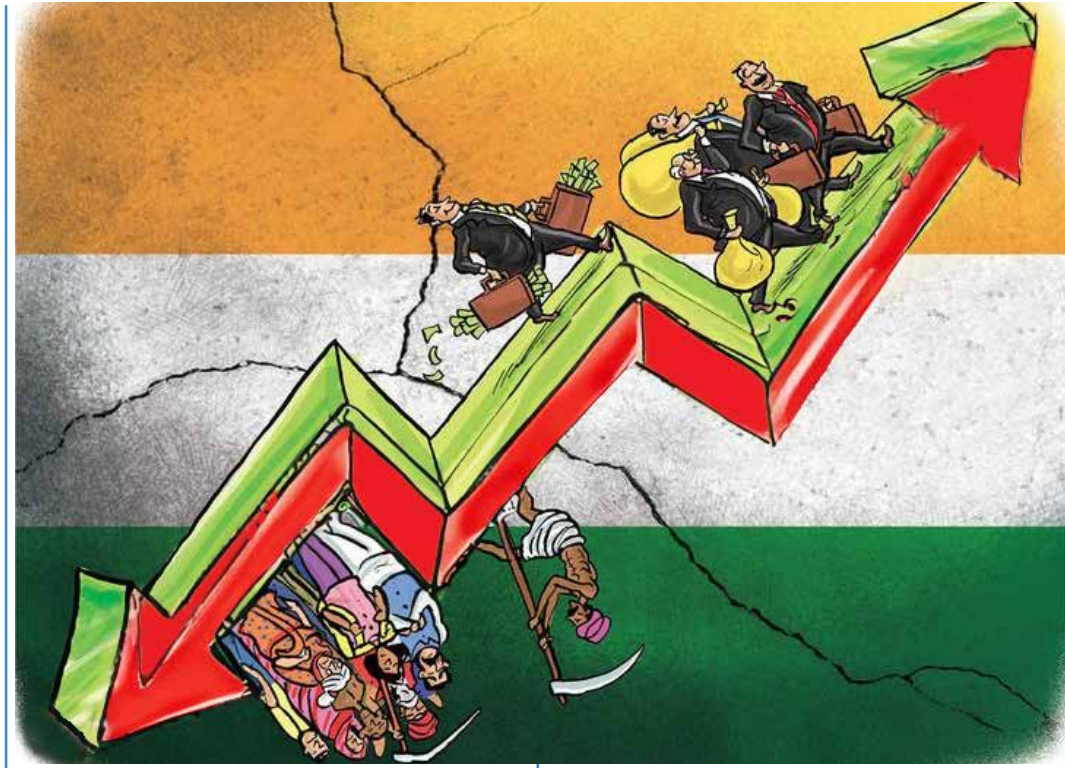
İlk 4 ayda cari açık - 16,1 milyar dolar oldu. Yıllık olarak cari açık 31,4 milyar dolara geriledi. Bu gelişmede ihracatın payı artarken ithalatın sert bir biçimde düşmesi etkili oldu. Ülkeye başta turizm ve portföy yatırımı biçiminde olmak üzere döviz girişleri arttı. Risk iflas puanı 263'e kadar geriledi.

Mayıs ayı ortasına kadar "carry trade" biçiminde (spekülatif taşınabilir döviz ticareti) ülkeye 13,6 milyar dolar girdi. Bu rakamın Haziran sonu itibarıyla 16 milyar dolara ulaşması bekleniyor.

Reel efektif döviz kuru (REK) Eylül 2021'den bu yana artarak 61,46'ya çıktı, diğer yandan döviz kuru sabit tutuluyor.

Nisan sonu itibarıyla, kısa vadeli dış borç stoğu 232,1 milyar dolara çıktı. Keza Türkiye'nin yurt dışı varlıkları, 2023 yıl sonuna göre % 2,9 oranında azalışla 323,1 milyar dolar, yükümlülükleri ise % 6,6 oranında artışla 648,4 milyar dolar olarak gerçekleşti. Böylece Net Uluslararası Yatırım Pozisyonu (UYP) 2023 yılı sonunda -275,7 milyar dolar iken, 2024 Nisan sonunda -325,3 milyar dolara çıktı.

Cari açığın azalması ve Merkez Bankası rezervlerinin pozitifte dönmesi olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir de, döviz krizi riski hala atlatılabilmiş değildir. Zira cari açık ekonominin ağır biçimde bağımlı olduğu ithalatın düşmesi ile azaltıldı. İhracatsa beklediği hızda artmıyor. REK'in artması ve sabitlenmiş kur TL'yi değerli kılarak ihracatı olumsuz etkilemektedir. Dahası spekülatif taşınabilir döviz ticaretini hızlandırmaktadır. Bu da ülkeyi kısa vadeli yüksek getiri peşinde koşan spekülatif yabancı sermaye için cazip hale getirirken, tıpkı Kur Korunmalı Mevduat (KKM) gibi, gelir ve servet bölüşümünü daha da adaletsiz kılmaktadır. Ayrıca bu durum ekonomiyi finansal krizlere açık hale getirmektedir. Çünkü bu dövizlerin hızlı bir biçimde dışarı çıkması durumunda kurun ve faizlerin yükselmesi, durgunluk ve işsizliğin artması söz konusu olacaktır. Ayrıca ülkeye gelen bu yabancı kaynak aynı döngü içinde dış ticaret açığını finanse etmek, yabancı sermayeye faiz ve kâr payı ödemesinde bulunmak ve yerleşik sermaye sahiplerinin yurt dışına yatırım yapmaları şeklinde, geldiği gibi yurt dışına gitmektedir.

EKOLOJİK YIKIM RİSKİ ARTIYOR!

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nden (IPCC, 2024) bilim insanlarının % 80'i bu yüzyılda en az 2,5 °C küresel ısınma öngörürken, sadece % 6'sı uluslararası düzeyde kabul edilen 1,5 °C sınırına ulaşılacağını düşünüyor. Aşırı sıcak hava dalgaları, orman yangınları, seller ve fırtınaların yol açtığı ekonomik krizler, kıtlıklar, çatışmalar ve kitleli göçlerle ve aşırı sıcaklara bağlı ölümlerle dolu "yarı distopik" bir gelecek öngörülüyor.

TÜİK Mayıs'ta aylık ve yıllık enflasyon rakamlarını sırasıyla % 3,37 ve % 75,45 olarak açıkladı. Mayıs ayında üretici fiyat endeksi (ÜFE) aylık % 1,96 ve yıllık % 57,68; gıda enflasyonu % 70,4 ve çekirdek enflasyon (gıda ve enerji mali fiyatları dışındaki enflasyon) % 72,99 oldu.

ENAG'a göre enflasyon aylık % 5,56 ve yıllık % 120,66 olarak gerçekleşti.

İTO Ücretliler Geçinme Endeksi artışı ise aylık % 3,59 ve yıllık % 82,20 oldu.

Enflasyonun yükselmesine en büyük katkıyı milli gelirden en fazla pay alan en zengin % 20'lik grup (% 30,2 oranında), en az katkıyı ise en yoksul % 20'lik grup yaptı (% 14,7 oranında).

Nisan ayında Yaşam Maliyeti Endeksi (YME- Z. Yükseler) % 75,15 oldu (aynı ayda TÜFE % 69,80). Geçen yılın ilk 4 ayı ile kıyaslandığında bu yıl YME % 18,0 oranında arttı.

Türkiye enflasyon düzeyi bağlamında dünya 5'inci olurken, OECD ülkeleri arasında ilk sırada yer alıyor. Gıda enflasyonu dünyada düşerken, Türkiye gıda ve enerji enflasyonunda

OECD 1'incisi. 2021'den bu yana Türkiye'de gıda ve enerji fiyatları 3 kata yakın arttı.

Diğer yandan, Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek bu yılın sonunda enflasyonu % 38 olarak öngörse de, Dünya Bankası bunu % 57,0 ve IMF % 64,8 olarak tahmin ediyor.

Haziran'dan itibaren baz etkisiyle muhtemelen enflasyon düşmeye başlayacak olsa da, enflasyonun düşmesi sadece fiyat artış hızının yavaşlaması anlamına geldiğinden, fiyatların düşeceğini beklememek gerekir. Yüksek fiyatlar bir süre daha devam edecektir. Çekirdek enflasyon (gıda ve enerji mali fiyatları dışındaki enflasyon) ve manşet enflasyon (TÜFE) arasındaki farkın giderek kapanması, enflasyonun artık yapısal bir sorun haline geldiğini göstermektedir. Bu da hedeflendiği gibi enflasyonun 2026 yılı sonuna kadar tek hanelere düşmesini zorlaştırmaktadır.

İktidar ve medyası ısrarla enflasyonun nedenlerini aşırı talep ve işçi ücretlerindeki artışlar olarak göstermeye çalışsa da, yapılan akademik çalışmalar enflasyonun asıl nedenlerinin döviz kuru artışından kaynaklanan ithalat maliyetindeki artışlar ve şirketlerin aşırı fiyat uygulamalarından kaynaklanan yüksek kâr marjları olduğunu ortaya koymaktadır. Yani ücret artışlarının enflasyon üzerindeki etkileri minimaldir.

Yaşam Maliyet Endeksi (YME) haneler tarafından her ay/yıl tüketilme olasılığı yüksek olan temel ihtiyaç maddelerinden oluşmaktadır. YME'nin bu yıl % 18 artması bu malları en çok kullanan emekçilerin yaşamlarını katlanılmaz hale getirmektedir.

Enflasyon asıl olarak ücretlileri (özellikle de asgari ücretliler ve emeklileri) etkilemektedir. Bu kesimlerin sıkıntıları zorunlu malların fiyatları sürekli olarak artarken, nominal ücretlerinin o

oranda artmaması ve reel ücretlerinin giderek düşmesidir. Mayıs ayında en fazla fiyatları artan mal ve hizmetlerin eğitim, sağlık, konut ve ulaştırma olmasının nedeni ise bu hizmetlerin özelleştirilerek piyasalara terk edilmiş olmasıdır.

Aşırı sıcaklar enflasyonu yükseltecek bir risk olarak gözükrken, tüketici enflasyonuna en büyük katkının en zengin kesimden gelmesi, buna karşılık enflasyonla mücadele adı altında en yoksulların tüketimlerini kısmaya dönük sıkılaştırma politikalarının yürütülmesi, enflasyonla mücadelenin başarısız kalmasının asıl nedenidir. Bu yüzden de gelir ve servet dağılımını dik artan oranlı gelir vergisi, aşırı kâr ve rant vergisi ve servet vergisi gibi vergilerle iyileştirmeden, etkin denetimler ve yeniden kamulaştırmalar yapılmadan enflasyonun düşürülmesi mümkün değildir.

Türkiye, OECD ülkeleri arasında kişi başına kamu gelirlerinin en düşük olduğu 4'ncü, genel kamu gelirlerinin % 85 oranında merkezi yönetim tarafından kullanıldığı ve genel kamu gelirlerinin içinde yerel yönetimin gelirlerinin azalmakta olduğu bir ülke.

Yılın ilk 5 ayında vergi gelirleri % 99,1 arttı. Gelir vergisindeki artış % 125,9; kurumlar vergisindeki artış % 61,0; ÖTV'de % 101,6 olurken, en büyük artış dâhilde alınan KDV'de oldu (%176,4). Vergi gelirlerinin % 34'ü dolaysız, % 66'sı en adaletsiz vergiler olan dolaylı vergilerden sağlandı. Üçüncü en büyük vergi kalemi olan gelir vergisinin (481,3 milyar TL) yaklaşık % 60'ı da ücretlilerden alındı.

Türkiye, OECD ülkeleri arasında genel kamusal harcamaların GSYH içinde en düşük olduğu 4'üncü; kişi başı kamusal harcamaların genel kamusal harcamalar içinde en düşük olduğu 5'inci; genel kamusal harcamaların en fazla merkezi hükümet tarafından yapıldığı 6'ncı; kamusal yatırımların yerel yönetimlerce en az yapıldığı 2'nci ve kamusal istihdamın toplam istihdam içinde en az paya sahip olduğu 6'ncı ülkedir.

İlk 5 ayda merkezi yönetim bütçesinin % 39'u cari transferler, % 29'u personel giderleri ve 13'ü faiz giderleri için kullanıldı.

Bütçe Açığı ve Faiz Giderleri

Yılın ilk 5 ayında bütçe açığı 471,9 milyar TL oldu. Böylece geçen yılın aynı 5 ayına göre açık % 79 oranında arttı. Aynı dönemde faiz harcamaları 475,2 milyar TL oldu ve geçen yıla göre % 99,8 artış gösterdi. Açıklanan kamusal tasarruf paketinde toplamda 164 milyar TL'lik (GSYH'nin % 0,4'ü) bir tasarruf öngörülüyor. Olması gerekirse en az 1,5 trilyon TL (% 3,5). Kamu Özel İşbirliği (KÖİ), Yap-İşlet Devret (YİD) projeleri ve şehir hastaneleri ve sermayeye tanınan vergisel teşekküller tasarruf tedbirleri dışında tutuldu.

Vergi Kaması

OECD ülkelerinde kamu bütçesinden yapılan sosyal amaçlı harcamalar ortalama olarak 2021'de % 21,7 iken Türkiye'de bu oran % 12,8. Türkiye bu açıdan Meksika, Güney Kore ve Şili'den sonra en düşük 4'ncü ülke. Yani Türkiye, bütçesinin emekçiler lehine kullanıldığı ülkeler arasında en son sırada yer alıyor.

Vergi kaması (Vergi Kaması= Gelir vergisi + SGK Primleri – Yardımlar / Brüt Ücret + İşveren SGK Primi Katkısı) bekâr bir işçi için % 34,8, evli bir işçi içinse % 25,7. Bu oranlar Türkiye

için sırasıyla % 38,4 ve yine 38,4. Yani Türkiye'de evli ve çocuklu işçiler için vergi indirimi yok denecek kadar az. KDV de hesaba katıldığında, OECD ortalaması vergi kaması % 38,4'den % 40,1'e çıkarken, bu oran Türkiye'de % 42'yi buluyor. Böylece Türkiye'de bir işçi Şili'deki bir işçiden 2,5 kat daha fazla, Kolombiya'dakinden 6 kat daha fazla, Meksika'dakinden 1,8 kat daha fazla, ABD'dekinden 1,3 kat ve Birleşik Krallık'takinden 1,2 kat daha fazla vergi yükü altında eziliyor.

Böyle bir ağır vergileme işçilerin satın alma gücünü düşürmektedir. Yüksek enflasyon, düşük ücretlerle birlikte işçilerin yoksulluğunun asıl nedenini oluşturmaktadır. Vergilemede adaletin sağlanabilmesi için işçilerin ve emekçilerin üzerindeki vergi yükünün artık faiz, kâr payı, rant geliri elde eden ve trilyonlarca TL'lik vergi istisnası ve muafiyetinden faydalanan sermaye kesiminin üzerine kaydırılması, dolaylı vergilerin payının azaltılması, zorunlu gıda, enerji, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden KDV ve ÖTV alınmaması gereklidir.

ASGARİ ÜCRET ERİMEYE, İŞSİZLİK ARTMAYA DEVAM EDİYOR!

TÜİK verilerine göre, Ocak-Mayıs 2024 dönemi enflasyonu % 22,72 çıktı, ücretler ilk 5 ayda % 22,72 oranında eridi. Yani reel net asgari ücretin değeri 13.139 TL'ye düştü, asgari ücretli bir işçi 3,863 TL kayba uğradı. Oysa asgari ücret enflasyona endekslenseydi net asgari ücretin 20.865 TL olması gerekiyordu.

Avrupa ve OECD ülkeleri ile kıyaslandığında Türkiye en düşük asgari ücret uygulayan ülkeler arasında yer alıyor. 2024'ün ilk çeyreğinde brüt asgari ücret düzeyleri; Lüksemburg 2.570 Euro ile en yüksek, Arnavutluk 385 Euro ile en düşük asgari ücrete sahip ülkeler. 612 Euro tutarındaki asgari ücret ile Türkiye, Arnavutluk, Bulgaristan, Karadağ ve Sırbistan'dan sonra en düşük asgari ücrete sahip ülkedir (Haziran'da bu düzey 571 Euro'ya kadar geriledi). Yani Ocak'tan -Haziran'a asgari ücretli bir işçi yaklaşık 41 Euro kayba uğradı. Asgari ücret karşılığında çalışılan saatler açısından durum daha da vahim zira örnek olarak Arnavutluk'ta bir işçi haftada 40 saat, Hollanda'da 31,6 saat, buna karşılık Türkiye'de 45 saat çalışıyor.

Ayrıca, asgari ücret girdabı diğer emek ücretlerini dibe çekmeye devam ediyor, asgari ücret ile ortalama ücret arasındaki fark giderek kapanıyor ve ülke asgari ücretliler ülkesine dönüşüyor.

TÜİK'in Nisan ayı verilerine göre dar anlamli işsizlik % 8,5; geniş anlamli işsizlik ise % 27,4 olarak gerçekleşti. Yani "resmi olarak" işsiz kabul edilen 3 milyon 42 bin kişi iken, gerçek işsiz sayısı 10 milyonu aştı. TÜİK gerçek işsizlik oranlarında olduğu gibi genç işsizliğini de perdeliyor. İşsiz gördüğü gençlerin oranı % 14,5 iken, ne istihdamda ne eğitimde (NEET) olan gençlerin oranı ise % 22. Ayrıca Türkiye geneli ortalaması yüzde 8,5 olan dar tanımlı işsizlik oranı kadınlarda yüzde 11,1'e yükselirken erkeklerde 7,2'ye düştü. Paralel biçimde kadınlarda yüzde 32,5 olan istihdam oranı erkeklerde yüzde 66,9 oldu. Yani toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin işsizlik ve istihdam verilerine yansımaları TÜİK de gizleyemiyor.

Her 100 işçiden 92'sinin toplu iş sözleşmesi kapsamında bulunmadığı Türkiye'de, sendikalaşmanın önündeki engellerle beraber kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusun önünde iki seçenek bulunuyor: Sendikasız, toplu iş sözleşmesiz, düşük ücretlerle ve uzun saatler çalışmak ya da işsizlik.

Özetle, işsizlik Türkiye'nin önündeki en önemli yapısal sorunların başında gelmektedir. Siyasi iktidar, devletin herkesin çalışma hakkını ve gençleri koruma gibi görevlerini yerine getirmemektedir.

Üretenin az, denetleyenin çok olduğu otoriter bir rejim!

Türkiye’de istihdam edilenlerin sektörlere göre dağılımlarında hizmetler sektörü açık ara farkla öne çıkıyor. İstihdamdaki her 100 kişiden sadece 14,6’sı tarımda, 20,8’i sanayide, 6,6’sı inşaat sektöründe iken, 58’i hizmetler sektöründe bulunuyor. Avrupa ülkeleri arasında kişi başına düşen polis sayısında üçüncü olan Türkiye, kişi başına düşen doktor sayısında OECD ülkeleri arasında sonuncu sırada yer alıyor. Üniformalı istihdamın (polis, asker, güvenlik görevlisi, bekçi, korucu) giderek arttığı Türkiye’de, Haziran 2024 itibarıyla polis sayısı 316 bine yaklaşırken 55 bini aşkın da jandarma bulunuyor. Diğer yandan 545 bini aşkın silahlı; 288 bini aşkın silahsız olmak üzere 834 bine yakın özel güvenlik görevlisi kimliği olan kişi bulunuyor.

İşsiz İşsizlik Fonu “patronlara destek fonu”na dönüştü

2023 verilerine göre, İşsizlik Fonundaki işsizlik ödeneği miktarı toplamda 21 milyar 673 milyon TL iken, patronlara aynı dönem için sadece teşvik ve destek ödemeleri adı altında aktarılan miktar 39 milyar 932 milyon TL oldu (İşbaşı Eğitim Programları adı altında patronlara yapılan 38 milyar 615 milyon TL maliyetsiz emek desteği hariç). Bu yılın ilk beş ayında ise işsizlik ödeneği miktarı 16 milyar 181 milyon TL iken, patronlara aktarılan kaynak 30 milyar 44 milyon TL oldu.

Kısaca İşsizlik Fonu, emek sermaye arasındaki mücadelede sermayeye kaynak aktaran bir fona dönüştü. Keza İşsizlik Fonu kaynağının % 68,89’u devlet tahviline yatırıldı. Yani devlet fon kaynaklarını bütçe açığını fonlamak için kullanmaktadır.

2024 (Ocak-Mart)

Ülke	Haftalık çalışma süresi	Aylık Asgari Ücret
Lüksemburg	37,9	2.570,93
İrlanda	35,8	2.146,30
Hollanda	31,6	2.070,12
Almanya	34,9	2.054,00
Belçika	36,4	1.994,18
Fransa	37,2	1.766,92
İspanya	37,6	1.323,00
Slovenya	39,4	1.253,90
ABD	35,0	1.137,25
Kıbrıs	39,9	1.000,00
Polonya	40,2	977,53
Portekiz	39,8	956,67
Malta	39,0	925,34
Litvanya	39,1	924,00
Yunanistan	40,9	910,00
Hırvatistan	39,8	840,00
Estonya	37,7	820,00
Çek Cumhuriyeti	39,6	764,44
Slovakya	39,6	750,00
Letonya	38,9	700,00
Macaristan	39,6	696,97
Romanya	40,1	663,24
Türkiye	45,0	612,58
Sırbistan	42,7	543,64
Karadağ	0,0	532,54
Bulgaristan	40,1	477,04
Arnavutluk	40,0	385,06

GELİR VE SERVET DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ ARTTI, YOKSULLUK DERİNLEŞTİ!

Özellikle 2019'dan itibaren, emeğin katma değerden aldığı pay geriledi ve 2022 itibarıyla emeğin payı % 26'ya düştü. 2023 yılında emeğin payının % 36'ya kadar yükselmesinin asıl nedeni ise EYT ödemeleri gibi bir kerelik ödemeler oldu.

Emek verimliliği artarken, reel ücretler düştü. 1982-2001 döneminde işçi başına reel katma değer artışı (emek verimliliği) yıllık ortalama % 4,1 iken, aynı dönemde işçi başına reel ücret artışı yıllık ortalama % 4,3 idi. 2002-2022 dönemindeyse (AKP dönemi) emek verimliliğindeki artış yıllık ortalama % 4,3'e çıkarken, işçi başına reel ücretler yıllık ortalama % 0,9 geriledi. Yani 2022'de işçi başına düşen reel ücret 2002'deki düzeyinin % 10,5 altında kaldı.

2017'de Partili Cumhurbaşkanlığı Sistemine geçilmesinden bu yana ülkedeki toplam servet, kişi başı servet ve kişi başı gelir düzeyi ciddi biçimde geriledi, ülke fakirleşirken bölüşüm eşitsizlikleri arttı. Bu süreçte ülkedeki kişi başı gelir % 10 azaldı.

En zengin % 20'lik grup milli gelirin % 49, 8'ine sahip olurken, orta sınıf giderek eriyor. TÜİK tarafından, Gini Katsayısı bir önceki yıla göre 0,018 puan artış ile 0,433 olarak hesaplanıyor. Tüm sosyal transferler hariç tutulduğunda Gini katsayısı 0,520; emekli ve dul yetim maaşı dâhil diğer tüm sosyal transfer gelirleri hariç tutulduğunda ise 0,445 olarak hesaplanıyor. Bölgeler arası gelir farklılığı iyice arttı. Ülkedeki yoksulluk derin yoksulluğa dönüştü.

Nüfusun % 60'ı (51 milyon insan) milli gelirden sadece yüzde 29,7'i oranında bir pay alabili-

yor. Ülkede artık "en zenginler" ve "en yoksullar" biçiminde kabaca iki farklılaşmış kesim mevcuttur.

Son bir yılda (2022'den 2023'e) ülkede ortalama gelir artışı 187 bin 692 TL olurken, emekçilerin gelirleri 73 bin 24 TL artabildi. Yani patronların geliri 2,5 kattan daha fazla arttı. Ayrıca tüm gelir elde eden erkeklerde bir yıldaki ortalama gelir artışı 57 bin 662 TL olurken, kadınlarda bu artış ortalama 42 bin 948 TL olarak gerçekleşti. Yani kadınların gelirlerindeki artış erkeklerin gelirlerinin % 74'ü kadar olabildi.

Hane gelirlerinin dağılımı bölgelere göre de ciddi farklılıklar gösteriyor. Türkiye'de yıllık orta-

lama eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert geliri 2023 yılında 83 bin 808 TL iken, İBBS 2. Düzey bölgeleri itibarıyla en yüksek olduğu bölge 114 bin 634 TL ile TR10 (İstanbul) bölgesi oldu. Bu bölgeyi, 108 bin 036 TL ile TR51 (Ankara) bölgesi ve 101 bin 372 TL ile TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) bölgesi izledi. En düşük yıllık ortalama eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert geliri ise 39 bin 173 TL ile TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgesinde gerçekleşti. Bu da gelir bölüşümü eşitsizliğinin farklı etnisitelere göre daha da arttığının bir kanıtıdır.

BİR YANDA DOLAR MİLYARDERLERİ DİĞER YANDA ONMİLYONLARCA YOKSUL!

Kişi başı net servet son 5 yılda % 41,3 oranında azaldı ve 30 bin 756 dolardan 18 bin 56 dolara geriledi. Diğer yandan, servet ve gelir bölüşümü iyice adaletsiz bir hal aldı. 100 bin doların üzerinde serveti olan kişi sayısı 1 milyon 428 bin; 1-5 milyon dolar arası 63 bin 153; 5-10 milyon dolar arası 5 bin 889; 10-50 milyon dolar arası 3 bin 379; 50-100 milyon dolar arası 366; 100-500 milyon dolar arası 136 ve 500 milyon dolar üstü 34 kişi.

TÜİK'e göre, son bir yılda ortanca gelirin % 60'ının altında elde edilen gelire göre hesaplanan "görelî yoksulluk oranı" 0,3 puan artarak % 21,6'ya yükseldi. Yani ülke nüfusunun % 21,6'sı resmi olarak yoksul. Diğer yandan, TÜRK-İŞ'e göre, 4 kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı Mayıs 2024'te 61 bin 788 TL ve açlık sınırı 18 bin 969 TL'yi geçti. Yoksulluk oranları, Doğu ve Güneydoğu bölgesinde ülke ortalamasının üstünde oldu (en yüksek yoksulluk oranı Adana ve Mersin illerinde tespit edildi).

OECD ülkeleri arasında görelî çocuk yoksulluğu sıralamasında Türkiye, Kolombiya'dan sonra, % 33,8 ile ikinci sırada yer alıyor (2019-2021 ortalaması). Çocuk yoksulluğunun en düşük olduğu ülke % 9,9 ile Danimarka.

Yaklaşık 16 milyonu bulan emeklinin bulunduğu Türkiye, Emeklilerin 'Durumu Endeksi'nde 44 ülke arasında 100 üzerinden 36 puan ile ancak 41'inci sırada yer alabiliyor. Ülkenin 4 tematik gösterge açısından puanları ise (100 üzerinden) şöyle: Maddî Yaşam: 20, Sağlık: 60, Finans: 43 ve Yaşam Kalitesi: 32.

OECD Yaşam Memnuniyeti Endeksi'nde Türkiye 10 üzerinden 4,9 puan ile OECD ülkeleri ortalaması olan 6,7 puanın altında yer alıyor.

Gelir dağılımı adaletsizliği ve bunun beslediği yoksulluk kapitalist sistemin işleyiş biçiminin kaçınılmaz sonuçlarıdır. Yoksulluk, aynı zamanda kader ya da sıradan insanların kişisel bir başarısızlığı değil, kapitalizmin ve devleti yönetenlerin politik tercihlerinin bir sonucudur. Çünkü bu sistemde (özellikle de neo-liberalizm altında), emek gelirleri baskılanırken, sermaye gelirlerinin devasa bir biçimde artmasına izin verilir. Bu duruma gelinmesinde siyasal iktidarların da çok büyük sorumluluğu mevcuttur. Zira ikincil bölüşüm ilişkileri denilen, yani para(faiz), maliye/vergi ve harcama politikalarını, bütçeyi emekçilerin, yoksulların aleyhine kullanırlar ve mevcut adaletsizliği daha da artırır.

Yoksulluk sadece parasal gelir ile ele alınabilecek bir olgu da değildir. Nitekim alternatif

bir ölçüt olan 'Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi', yoksulluğun daha hakiki bir resmini elde etmek için bir ülkedeki hane halklarının yüzdesini üç boyuta (parasal yoksulluk, eğitim ve temel altyapı hizmetleri) göre ölçen bir endekstir. Yani, refahın boyutlarını parasal yoksulluğun ötesinde değerlendiren, yoksulluğun karmaşıklığını yakalamanın bir yoludur. Bu, eğitim ve temel altyapıya erişimin yanı sıra, kişi başı 2,15 dolarlık uluslararası yoksulluk sınırı dâhil edilerek, yoksulluğu parasal yoksullukların ötesinde anlamaya çalışan bir yöntemdir. Bu bağlamda, nitelikli eğitim, sağlık, ulaştırma, barınma ve alt yapı gibi kamusal hizmetlerin metalaştırılıp özelleştirilmesi yüzünden düşük gelirli insanların bu hizmetlere yeterince erişememesi, ülkedeki gerçek yoksulluğun çok daha büyük boyutlarda olduğunun bir göstergesidir.

YOKSULLUK YARDIMLARI VE BORÇLANDIRMA ARTMAYA DEVAM EDİYOR!

Ülkede yoksullaştırma bilinçli bir biçimde uygulanan bir stratejiye dönüşmüş durumdadır. Zira bu strateji en geniş yığınları çaresiz ve iktidara/patronlara mahkûm bir hale düşürürken, aynı zamanda da onları borçlandırarak bankaların kârlarının artmasına ve finans sermayenin daha da büyümesine hizmet etmektedir.

Nitekim haneler, son yıllarda, yüksek enflasyon ortamında her gün düşen satın alma güçlerini biraz olsun koruyabilmek için kredi kartı ve ihtiyaç kredisi kullanımına yöneldiler. Öyle ki, bireysel kredi kartı kullanımının GSYH'ye oranı % 2,9'dan % 5,1'e yükseldi. Toplam kredi kartı sayısı 122 Milyon adeti aştı. Ocak 2023-Nisan 2024 arasında kredi kartı ile yapılan işlem adedi yaklaşık % 27 artarken yapılan işlem tutarı yaklaşık 3 kat artarak 930 Milyar 385 Milyon TL'yi aştı. İhtiyaç kredileri ise faiz oranlarındaki % 172'lik artışa rağmen, yaklaşık % 57'lik artışla 1 Trilyon 104 Milyar 133 Milyon TL'ye ulaştı.

Toplam tüketici kredileri arasında en çok ihtiyaç kredisine başvurulurken; kredi kartı ve kredi borçları ile yapılan harcamaların ağırlığını ise gıda, market, giyim, sağlık, eğitim, kırtasiye, yemek ve elektronik eşya oluşturdu. İşçiler yeniden üretim süreçlerini borçlanarak geçiriyorlar. Takibe düşen kredi kartı miktarında ise % 319, 0; ihtiyaç kredilerinde ise % 56,3 artış görüldü.

Diğer yandan, bireysel borçlanma kadar kamu borç stoku da giderek artıyor. Hazine ve Maliye Bakanlığı geçici verilerine göre toplam kamu borç stoku Ocak-Haziran 2024 arasında % 7 oranında artarak 7 Trilyon 641 Milyar 298 Milyon TL oldu. İç Borç Stoku % 12 artışla 3 Trilyon 712 Milyar 685 Milyon TL'ye ulaşırken Dış Borç Stoku da % 13 artışla 3 Trilyon 928 Milyar 614 Milyon TL'ye ulaştı.

Yüksek enflasyon ve ağır vergilerle birlikte gelir (ve servet) eşitsizliğinin doğrudan sonucu hızla artan yoksullaşma oldu. Bu da kaçınılmaz olarak ülkede "sosyal yardımlar" adı altında destek alanların sayısını giderek artırdı. Sosyal yardım alan insan sayısı 27 milyon kişiye, toplam nüfusa oranı ise % 32'ye ulaştı. Dahası 2017 yılından bu yana sosyal yardımlardan yararlananların sayısı 8 milyon artış gösterdi. Seçmenlerinse % 29'u sosyal yardımlardan faydalanıyor (R. Hakan Özyıldız).

ULUSLARARASI ENDEKSLERDE TÜRKİYE'NİN DURUMU

Küresel Sefalet Endeksinde (2024) göre Türkiye 2023'te 157 ülke arasında ilk 7'de yer alıyor. Türkiye 2022 yılında 10'ncu sırada iken 2023'te halkın sefalet düzeyi arttı ve 7'nci sıraya çıktı. Endeksin ilk 6 sırasında Arjantin, Venezüella, Lübnan, Suriye, Zimbabve ve Sudan bulunuyor. Bu sefaletle en çok katkı sağlayan etken "enflasyon" olarak belirtiliyor.

Sosyal Gelişme Endeksinde (2024) göre, 2023'te Türkiye 170 ülke arasında 66.23 puanla 85'nci sırada yer alıyor. Türkiye 3'ncü Ligde bulunuyor. Yunanistan 34'ncü sırada ve 2'nci Ligde; İran 105'nci sırada ve 4'ncü Ligde yer alıyor.

Sosyal Gelişme Endeksi'nde ülkelerin değerlendirilmesi üç boyutta yapıyor: "temel insani

TÜRKİYE -SOSYAL GELİŞME ENDEKSİ 2023

TÜRKİYE GENEL SOSYAL GELİŞME ENDEKSİ	PUAN	SIRA	RİSK
Sosyal Gelişme Endeksi	66.23/100	85/170	●
SGP'e Göre Kişi Başına Düşen Gelir	32.997 (USD)	44/164	

TEMELE İNSAN İHTİYAÇLARI	PUAN	SIRA	RİSK	İMKÂNLAR VE HAKLAR	PUAN	SIRA	RİSK
	84.14	70	●		46.57	113	●
Beslenme ve Temel Sağlık Bakımı	94.67	7	○	HAKLAR VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ	35.09	132	●
Temiz İçme Suyuna Erişim ve Hijyen	83.66	93	●	Eşit Koruma Endeksi	48.70	123	●
Barınma	83.43	101	●	Yasal ve Bireysel Özgürlük Endeksi Öncesi Eşitlik	31.10	142	●
Birey Güvenliği	74.80	62	○	Barışçıl Toplanma Özgürlüğü	21.05	152	●
				Politik Haklar	40.00	105	●
				BİREYSEL ÖZGÜRLÜK VE TERCİH HAKKI	55.63	110	●
İYİ OLMA HALİ	67.98	68	●				
				Erken Evlilik	91.06	51	●
Temel Eğitime Erişim	78.38	92	●	Yaşamboyu Tercih Özgürlüğü	28.38	146	●
Enformasyon Erişim ve İletişim	74.43	68	●	Yolsulluk Yüzdesi	36.00	91	●
Sağlık ve İyilik	64.22	51	●	Gebeliği Önleme Talebinin Karşılansması	60.99	105	●
Çevre Kalitesi	54.88	104	●	Güvencesiz İstihdam	73.63	71	●
				Eğitimde ve İstihdamda Olmayan Genç Nüfus	55.06	110	●
				TOPLUMSAL İÇERİLME	40.63	133	●
				LGBT+ Hakları	13.00	100	●
				Sosyal Yardıma Bağımlılık	72.08	90	●
				Azınlıklara Karşı Ayrımcılık ve Şiddet	5.56	165	●
				Eşit Erişim Endeksi	59.10	97	●
				İLERİ DÜZEY EĞİTİME ERİŞİM	54.92	42	●
				Akademik Özgürlük	8.40	157	●
				Uluslararası Atif Alan Yayınlar	33.44	52	●
				Üçüncü Düzey Eğitimde Beklenen Yıllar	100	1	●
				Üniversitelerin Niteliği	72.94	43	●
				Yükseköğrenim Görmüş Kadınların Sayısı	46.28	65	●

Yayın Tarihi: 2024

<https://www.socialprogress.org/2024-social-progress-index/>

ihtiyaçlar", "iyi olma hali" ve "imkânlar ve haklar". Türkiye, üç boyutun ortalamasında 170 ülke arasında 85'nci sırada yer buluyor ve 100 üzerinden 66.23 puanla kırmızı renk ile ifade edilen riskli ülkeler arasında sıralanıyor. Bu endekse göre 2024'te Türkiye, 170 ülke arasında "temel insani ihtiyaçlar" boyutunda 70'nci sırada, "iyi olma hali" boyutunda 68'nci sırada, "imkânlar ve haklar" açısından ise 113'ncü sırada yer alıyor. Buna göre Türkiye başta ifade özgürlüğü olmak üzere özgürlüğün kısıtlandığı bir ülke.

ITUC tarafından hazırlanan **Küresel İşçi Hakları Endeksi**'nin (İşçi Hakları Bakımından Dünyanın En Kötü Ülkeleri) 11'ncisi 2024'te yayınlandı. 2024'te işçilerin karşı karşıya kaldığı haksızlıklar bakımından en kötü 10 ülke arasında Türkiye bulunuyor. Ülke sıralaması şöyle: Bangladeş, Belarus, Ekvator, Mısır, Eswatini, Guatemala, Myanmar, Filipinler ve Tunus ve Türkiye. İşçilerin karşı karşıya kaldığı hak ihlalleri şunlar: grev hakkı, toplu sözleşme hakkı, sendika kurma ve üye olma hakkı, adalet hakkı, sendikal örgütlenme hakkı, sivil özgürlük hakkı ihlalleri, işçilere şiddet, toplanma ve ifade özgürlüğü, işçi ölümleri. Türkiye işçi haklarının güvencede olmadığı 5'nci derecede "kırmızı" ülkeler arasında yer alıyor.

Hukukun Üstünlüğü Endeksi'nde Türkiye 142 ülke arasında 117'nci sırada. Rapordaki verilere göre hazırlanan endekste yer alan puanlar 0 ile 1 arasında değişiyor. 1 puan "hukukun üstünlüğüne güçlü bağlılığı", 0 puan ise "hukukun hiç işlemediğini" ifade ediyor. Toplam 142 ülke arasında Türkiye 117'nci sırada ve genelde de çok az gelişmiş ülkelerle aynı sıralarda yer

alıyor. Bu durum aslında ülkede her gün yaşamakta olduğumuz hukuksuzluğun küresel çaptaki yansımından başka bir şey değil.

Yolsuzluk Algı Endeksi'nde Türkiye 180 ülke arasında 115'nci sırada. Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün dünya genelinde 180 ülke ve bölgede kamu sektöründe algılanan yolsuzluk seviyelerini ölçmek amacıyla hazırladığı "Küresel Yolsuzluk Algı Endeksi"ne göre Türkiye 2022'den bu yana iki sıra daha geriledi ve 180 ülke içinde 115'nci sıraya düştü. Türkiye'nin 2015'ten bu yana endeks puanı, aşırı baskın bir yürütme organı ve demokratik denge ve denetleme mekanizmasının yetersizliğinden dolayı 8 puan geriledi ve 34 puana düştü. Raporla göre, "Türkiye'de yolsuzlukla mücadele yasalarının yetersizliği, bu yasaların uygulanmasındaki isteksizlik ve yargı bağımsızlığının olmaması ilerlemenin önünde engel teşkil ediyor.

Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu'nda (2024) Türkiye, izlenen 146 ülke arasında 127'nci sırada yer alıyor. Yunanistan 73'üncü sırada iken kadın haklarının çok geride olduğu İran 143'üncü sırada yer alıyor. Bu endeks "ekonomik katılım ve fırsatlar", "eğitsel kazanım", "sağlık ve varoluş", "politik güçlenme" bağlamında çeşitli ülkelerde kadınların durumunu izliyor. Bu boyutlara göre Türkiye'nin durumu sırasıyla, 133, 90, 98, 114'tür. Bu sıralamaya göre Türkiye eğitim ve sağlık göstergelerindeki nicel gelişmeyle görece ortalarda iken ekonomik ve politik katılımında cinsiyet uçurumunun diplerinde yer alıyor.

Kadın Barış ve Güvenlik Endeksinde (2024) Türkiye 177 ülke arasında 99'ncu sırada yer aldı. Farklı göstergelere göre Türkiye'nin orta-

lamaları şöyle: Kadınların ortalama okullaşma süresi (7,9 yıl), kadınların istihdamı (34.5), Kadınların finansal içerimi (62,5), kadınların mobil telefon kullanımı (95), kadınların parlamentodaki koltuk sayısı (17.4), adalet (82,5), adalet erişim (1,87), anne ölümleri (17.3), erkek-kadın doğum oranı 105.1), güvenlik (12), topluluk güvenliğinde kadınların oranı (49.9), kadınları hedef alan politik saldırı (0.01), yakınların çatışması (34,5).

Dünya Barış Endeksi'nde Türkiye 36 Avrupa ülkesi arasında sonuncu, 163 dünya ülkesi arasında 145'nci sırada yer alıyor.

Küresel Özgürlükler Statüsünde (2023), Türkiye 210 ülke arasında 100 üzerinden 32 puan ile "özgür olmayan yarı otoriter rejim" olarak tanımlanıyor. Özellikle de 'İmkânlar ve Haklar' başlığı altında yer alan 'Kişi Hakları'nda 157'nci sırada, 'Politik Haklar'da 154'üncü sırada, 'İfade Özgürlüğü'nde 160'ıncı sırada ve 'Adalet Erişim' de son sırada (163) yer alıyor.

Demokrasi Algısı Endeksi'ne göre (2024) yurttaşların yaklaşık yüzde 62'si Türkiye'de yeterince demokrasi olmadığını ifade ediyor. Türkiye'den sonra İran, Endonezya, Macaristan, Yunanistan, Peru ve Venezüella geliyor.

Küresel Refah Endeksi'nde 167 ülke arasında Türkiye, 100 puan üzerinden 56 puan ile 167 ülke içinde ancak 93'ncü sırada yer alabiliyor.

Dünya Mutluluk Endeksi'nin yer aldığı Dünya Mutluluk Raporu'nda (2023) Türkiye, mutluluk genel sıralamasında 109 ülke arasında 106'ncı sırada yer alıyor. Türkiye'den daha mutsuz üç ülke Gana, Pakistan ve Nijer'dir.

